

Piśmiennictwo

1. Bielański W.: Rozród zwierząt. PWRiL 1972.
2. Drewnowski Z., Tarkiewicz S.: Zesz. probl. Postęp. Nauk Rol. 95, 103, 1969.
3. Filipowicz B., Więckowski W.: Zarys biochemii. PZWL 1973.
4. Gancarz B.: Choroby układu trawiennego i przemiany materii u zwierząt. PWRiL 1972.
5. Jaśkowski L.: Medycyna Wet. 25, 385, 1969.
6. Richterich R.: Chemia kliniczna. PZWL 1971.
7. Senze A.: Medycyna Wet. 17, 74, 1961.
8. Studiencow A. P.: Patoznictwo i ginekologia weterynaryjna. PWRiL 1956.
9. Trinder N., Hall R. J., Renton C. P.: Vet. Rec. 25, 641, 1973.

Adres autora: lek. wet. Andrzej Garbaciak, ul. Ściegiennego 2a, 38-400 Krosno n.W.

STANISŁAW KOZŁOWSKI
Białystok

Przypadki metritis-mastitis-hypogalactiae — syndrom u krów na tle *Corynebacterium pyogenes*

Jednym z aktualnych i ważnych zadań służby weterynaryjnej jest zwalczanie niepłodności i chorób wymienia u bydła. Jak wynika z danych piśmiennictwa i obserwacji praktycznych zagadnień tych nie można rozpatrywać w oderwaniu od siebie, gdyż gruczoł mleczny jest ściśle powiązany z narządami płciowymi zarówno w odniesieniu do procesów fizjologicznych, jak i patologicznych (2, 3, 5).

Badania własne

Obserwacje przeprowadzono w oborze liczącej 98 krów o rocznej wydajności mleka ok. 3000 litrów. Z obory tej do Zakładu Higieny Weterynaryjnej nadesłane zostały 2 poronione płody bydłce w celu wykluczenia brucelozy. Poronienia wystąpiły w szóstym i ósmym miesiącu ciąży. W posiewach z treści żołądka i narządów wewnętrznych płodów stwierdzono obfity wzrost w czystej kulturze *Corynebacterium pyogenes*. Badania bakteriologiczne w kierunku obecności pał. *Brucella* łącznie z próbą biologiczną wykonaną na świnkach morskich (szczepiono treścią żołądków płodów) i badaniem serologicznym surowicy krwi ronających krów — dało wynik ujemny.

Badaniem klinicznym u porzutek stwierdzono *endometritis purulenta*, a ponadto u 10 innych świeżo wycielonych krów stwierdzono również *endometritis* o różnym stopniu nasilenia z wydzieloną ropną lub śluzowo-ropną z domieszką krwi. Wydzielinę tę od wszystkich 12 krów poddano badaniom bakteriologicznym. W posiewach od 9 krów stwierdzono w czystej kulturze *C. pyogenes*. U trzech pozostałych krów wzrostu bakterii w posiewach nie wykazano, co prawdopodobnie było wynikiem wcześniejszego leczenia preparatem Vagothyl.

Badania kliniczne i laboratoryjne gruczołów mlekowych wykazały podkliniczne zapalenie wymienia u 5 krów (11 płatów) i kliniczne (ostre zapalenie u 2 krów (4 płaty wymieniowe) wywołane przez *C. pyogenes*. Drobnoustrój ten wyosobniono również z dwóch płatów wymienia od krowy z wymieniem klinicznie zdrowym przy normalnej zawartości elementów komórkowych w mleku (utajone zakażenie).

Wszystkie wyosobnione szczepy *C. pyogenes* zarówno u przypadków *mastitis*, jak i *metritis*, pod względem morfologicznym i właściwości biochemicznych były identyczne, co można wskazywać na jedno źródło pochodzenia.

Godne uwagi jest równoczesne występowanie stanów zapalnych gruczołu mlekowego i błony śluzowej macicy, wywołane przez ten sam drobnoustrój, które przez analogię do przypadków opisanych u macior (1), oraz zgodnie z poglądami innych autorów (4, 5) rozpatrywać można jako *metritis-mastitis-hypogalactiae* — syndrom u krów. Takie ujęcie zagadnienia ma duże znaczenie praktyczne. Stosowane na początku miejscowe leczenie preparatem Vagothyl nie dało pożądanego efektu. Wobec tego, opierając się na wynikach wykonanych antybiotykoqramów, zastosowano 2 mln j.m. penicyliny i 2,0 streptomycyny, które wprowadzono domacicznie przez 3 kolejne dni. Dodatkowo dla trzech krów wspomniane dawki leków jednokrotnie podano domięśniowo. Szczególną uwagę zwrócono na poprawę higieny pozyskiwania mleka oraz dokonano dezynfekcji stanowisk przy użyciu 0,5% chloraminy.

Należy zaznaczyć, że w trzech przypadkach efekt leczniczy podklinicznych zapaleń wymienia uzyskano po domacicznym wprowadzeniu antybiotyków przy leczeniu *endometritis*. W pozostałych dwóch przypadkach podklinicznego zapalenia wymienia oprócz miejscowego leczenia układu rozrodczego antybiotyki podawane były ogólnie. Natomiast leczenie dowymieniowe było stosowane tylko w odniesieniu do dwóch przypadków ostrego zapalenia wymienia. Polegało ono na dwukrotnym wprowadzeniu w odstępach 12-godzinnych do każdego z zajętych płatów wymieniowych po 0,6 mln j.m. penicyliny i 0,5 streptomycyny.

Laboratoryjna kontrola efektów leczenia, polegająca na bakteriologicznym badaniu mleka i wymazów z dróg rodnych, wykonana po upływie 5 tygodni obecności *C. pyogenes* nie wykazała. Po zakończeniu leczenia nastąpił wzrost wydajności mlecznej o ok. 20%. Dalsza obserwacja prowadzona przez 6 miesięcy nie ujawniła nowych przypadków *metritis* i *mastitis* na tle *C. pyogenes*.

Wnioski

1. *Corynebacterium pyogenes* może powodować nie tylko poronienia u krów, lecz cały zespół objawów *metritis-mastitis-hypogalactiae* — syndrom o różnym stopniu nasilenia stanów zapalnych w układzie rozrodczym i wymieniu.

2. U trzech krów osiągnięto wyleczenie *metritis* i *mastitis* wywołanych przez *C. pyogenes* przy domacicznym stosowaniu penicyliny ze streptomycyną.

Piśmiennictwo

1. Fiebiger K., Kaiser H., Traeder W.: Tierärztl. Umsch. 30, 251, 1975.
2. Heidrich H., Renk W.: Krankheiten der Milchdrüse bei Haustieren, Berlin und Hamburg 1963.
3. Příbyl E.: Veterinární Gynekologie, SZN, Praha 1963.
4. Zembracki A., Lubieniecki B.: Z. Probl. Post. Nauk Rol. 124, 349, 1971.
5. Zembracki A., Lubieniecki B.: Prz. hod. 45, 14, 1977.

Adres autora: dr Stanisław Kozłowski, ul. Antoniakowska 19a m. 39, 15-740 Białystok.

Козловский С. — Случай metritis-mastitis-hypogalactiae — синдром у коров на фоне Corynebacterium pyogenes.

В коровнике, в котором появились два случая абортов у коров, вызванные *Corynebacterium pyogenes*, у 12 коров наблюдался endometritis различной интенсивности, вызванный этим микроорганизмом. У 5 этих коров одновременно было обнаружено подклиническое воспаление вымени и у 2 коров острое воспаление вымени, вызванное *C. pyogenes*. У 3 коров

последовало излечение metritis и mastitis при применении пенициллина со стрептомицином лишь внутриматочно. Автор считает, что *C. pyogenes* является микроорганизмом, который может вызывать metritis-mastitis-hypogalactiae — синдром с различной степенью интенсивности воспалительных состояний в органах размножения и вымени.

Kozłowski S. — Metritis-mastitis-hypogalactiae syndrome in cows due to *Corynebacterium pyogenes*.

There were noted 12 cases of endometritis caused by *Corynebacterium pyogenes* in a cowshed in which two cases of abortion caused by the same microorganism appeared. Simultaneously in 5 of the sick animals subclinical mastitis, and in two cases acute mastitis caused by *C. pyogenes* were diagnosed. Complete recovery of metritis and mastitis were obtained after the intrauterine application of penicillin and streptomycin. Author suggests that *Corynebacterium pyogenes* may cause metritis-mastitis-hypogalactiae syndrome of different intensity of inflammatory changes in the reproductive tract and mammary gland.

Z HISTORII WETERYNARII

STEFAN JAKUBOWSKI, WLADYSŁAW LUTYŃSKI
Opole Warszawa

Nauczanie administracji weterynaryjnej i weterynarii sądowej w Polsce w okresie do 1918 r.

Motywacją nauczania administracji weterynaryjnej zwanej w tym okresie policją weterynaryjną, były epizootie powodujące w XVIII i XIX w. w całej Europie olbrzymie straty w pogłowie zwierząt gospodarskich, prowadzące do zubożenia ludności wielu krajów i trudności w jej zaopatrzeniu w mięso. W Polsce masowo występowały wówczas takie zaraźliwe choroby zwierzęce, jak księgosusz, który dziesiątkował pogłowie bydła, doprowadzając je niekiedy do 10% stanu sprzed wybuchu epizootii, zaraza płucna bydła, przyszczycza, wąglik zwany zapaleniem śledziony, nosaczina, wścieklizna.

Postanowienia Konstytucji Sejmowej z 1774 r. określiły tryb postępowania w zakresie rządowego zwalczania epidemii i epizootii na ziemiach polskich nakładając na ówczesny personel medyczny następujące obowiązki: „Każdy doktor i felczer powinien objechać powiat swój, tj. rewir szpitalny, jeżeliby szerzyć się w nim miały jakie choroby epidemiczne; powinien też być przestrzegać, żeby w przypadku zarazy na bydło i owce nie pozwalała się jej rozszerzać”. W związku z brakiem w tym okresie szkół weterynaryjnych i państwowej służby weterynaryjnej walkę z zaraźliwymi chorobami zwierząt prowadził personel medyczny, w pierwszej połowie XIX w. głównie lekarze powiatowi — fizycy. W okresie Księstwa Warszawskiego podlegali oni dyrekcjom lekarskim departamentowym (wojewódzkim) i mieli oni być m. in. „świadomymi sztuki weterynaryjnej i zasad medycyny sądowej”. Również w okresie istnienia Królestwa Polskiego Kongresowego obowiązkiem fizyków było „wskazywanie środków zapobiegawczych zarazom na... bydło, tudzież sposobu przeciw szerzeniu się chorób zaraźliwych, udzielanie opinii w rzeczach sądowych i policyjnych”. Nic więc dziwnego, że w okresie tym zostały wydane odpowiednie przepisy przeciwepizootyczne i instrukcje, a ponadto w programach studiów dla lekarzy uwzględniano również zagadnienia weterynaryjne. W szczególności w programach nauczania na wydziałach

medycznych i chirurgicznych przewidziano jako odrębny przedmiot — weterynarię, którą po raz pierwszy wykładano dla medyków w Szkole Lekarskiej w Grodnie, przy czym wykłady te przetrwały w polskich uczelniach lekarskich niemal do końca XIX wieku, a w niektórych przypadkach do 1918 r. Także Komisja Edukacji Narodowej w wydanym w 1792 r. Planie Instrukcji przewidywała m.in. kurs „artis veterinariae” uzasadniając potrzebę tych wykładów dla lekarzy w szkołach głównych (uniwersytetach).

Na uczelniach lekarskich wykłady z weterynarii obejmowały wiadomości m. in. z anatomii zwierząt, zoopatologii, chorób zakaźnych zwierząt łącznie z zapobieganiem im, objawami klinicznymi i sekcyjnymi, przepisami administracyjnymi dotyczącymi ich zwalczania, tj. z wiadomościami z zakresu policji weterynaryjnej łącznie z weterynarią sądową. W niektórych okresach i w niektórych szkołach przedmiot ten nosił nazwę choroby zaraźliwe zwierząt i policja weterynaryjna, gdyż wiadomości z tych dwóch dyscyplin były najbardziej potrzebne dla lekarzy — fizyków i w związku z tym, jak się wydaje, miały charakter pilotażowy dla innych wiadomości z zakresu weterynarii. Grodno jest więc kolebką wykładów z zakresu administracji (policji) weterynaryjnej i weterynarii sądowej w Polsce, a patrząc szerzej — wykłady te dla studentów medycyny były w naszym kraju początkiem tych dyscyplin i nauczania ich.

W Grodnie weterynarię wykladał w Szkole Lekarskiej w latach 1776—1780 prof. dr med. Jan Emanuel Gilibert. Na Uniwersytecie Lwowskim na Wydziale Medycyny wykłady z weterynarii prowadzili: w latach 1784—1807 dr med. Jerzy Chmiel, w latach 1807—1811 prof. dr med. Franciszek Daubrava, w latach 1813—1816 prof. dr Benedykt Wagner, w latach 1816—1818 prof. dr Puntschert, w latach 1818—1823 prof. dr Antoni Buchmüller, w latach 1826—1834 Jerzy Franciszek Eckel, w latach 1834—1836 Józef Schultes, w latach 1836—1840 prof. dr Franciszek Fritsch (choroby zaraźli-